

THE PALIVERSE PROJECT

Το σύμπαν της σοφίας του Βούδα

Σχόλια (Aṭṭhakathā)

Ο Κανόνας των Ομιλιών - Σχόλια (Sutta Piṭaka -
Aṭṭhakathā)

4. Η συλλογή των αριθμημένων ομιλιών - Σχόλια
(4. Aṅguttara Nikāya - Aṭṭhakathā)

05. Σχόλια για το βιβλίο των πέντε (05. Pañcakanipāta-
aṭṭhakathā)

1. Η πρώτη πεντηκοντάδα (1. Paṭhamapaññāsakaṃ)

PaliVerse

4. Η συλλογή των αριθμημένων ομιλιών - Σχόλια

---

05. Σχόλια για το βιβλίο των πέντε

Namo tassa bhagavato arahato sammāsambuddhassa

Aṅguttaranikāye

Pañcakanipāta-aṭṭhakathā

1. Paṭhamapaṇṇāsakaṃ

1. Sekhabalavaggo

---

1. Saṃkhittasuttavaṇṇanā

1. Pañcakanipātassa paṭhame sattannaṃ sekhānaṃ balānīti sekhabalāni. Saddhābalādīsu assaddhiye na kampaṭīti saddhābalaṃ. Ahirike na kampaṭīti hirībalaṃ. Anottappe na kampaṭīti ottappabalaṃ. Kosajje na kampaṭīti vīriyabalaṃ. Avijjāya na kampaṭīti paññābalaṃ. Tasmāti yasmā imāni sattannaṃ sekhānaṃ balāni, tasmā.

2. Vitthatasuttavaṇṇanā

2. Dutiye kāyaduccaritenātiādīsu upayogathe karaṇavacanaṃ, hiriyitabbāni kāyaduccaritādīni hiriyati jigucchatīti attho. Ottappaniddese hetvatthe karaṇavacanaṃ, kāyaduccaritādīhi ottappassa hetubhūtehi ottappati bhāyatīti attho.

Āraddhavīriyoti paggaḥitavīriyo anosakkitaṃ mānaso. Pahānāyāti pahānatthāya. Upasampadāyāti paṭilābhatthāya. Thāmaṃvāti vīriyathāmena samannāgato. Daḥaparakkamoti thiraparakkamo. Anikkhittadhuro kusalesu dhammesūti kusalesu dhammesu anoropitadhuro anosakkitavīriyo.

Udayatthagāminiyāti pañcannaṃ khandhānaṃ udayavayagāminiyā udayaṇca vayaṇca paṭivijjhitaṃ samatthāya. Paññāya samannāgatoti vipassanāpaññāya ceva maggapaññāya ca samaṅgibhūto. Ariyāyāti vikkhambhanavasena ca samucchedavasena ca kilesehi ārakā tṭhitāya parisuddhāya. Nibbedhikāyāti sā ca abhinivijjhanato nibbedhikāti vuccati, tāya samannāgatoti attho. Tattha maggapaññā samucchedavasena anibbiddhapubbaṃ appadālitapubbaṃ lobhakkhandhaṃ dosakkhandhaṃ mohakkhandhaṃ nibbijjhati padāletīti nibbedhikā, vipassanāpaññā tadaṅgavasena nibbedhikā, maggapaññāya paṭilābhasaṃvattanato tabbipassanā nibbedhikāti vattuṃ vaṭṭati. Sammā dukkhakkhayagāminiyāti idhāpi maggapaññā sammā hetunā nayena vaṭṭadukkhaṇca kilesadukkhaṇca khepayamānā gacchatīti sammā dukkhakkhayagāminī nāma, vipassanāpaññā tadaṅgavasena vaṭṭadukkhaṇca kilesadukkhaṇca khepayamānā gacchatīti dukkhakkhayagāminī.

Dukkhakkhayagāminiyā vā maggapaññāya paṭilābhāya saṃvattanatopesā dukkhakkhayagāminīti veditabbā. Iti imasmiṃ sutte pañca balāni missakāneva kathitāni, tathā pañcame.

6. Samāpattisuttavaṇṇanā

6. Chaṭṭhe akusalassa samāpattīti akusaladhammassa samāpajjanā, tena saddhiṃ samaṅgibhāvoti attho. Pariyuṭṭhāya tiṭṭhatīti pariyonandhitvā tiṭṭhati.

7. Kāmasuttavaṇṇanā

7. Sattame kāmesu laḷitāti vatthukāmakilesakāmesu laḷitā abhiratā. Asitabyābhaṅginti tiṇalāyanaasitañceva tiṇavahanakājañca. Kulaputtoti ācārakulaputto. Ohāyāti pahāya. Alaṃ vacanāyāti yuttaṃ vacanāya. Labbhāti sulabhā sakkā labhituṃ. Hīnā kāmāti pañcannaṃ nīcakulānaṃ kāmā. Majjhima kāmāti majjhimasattānaṃ kāmā. Paṇītā kāmāti rājarājamahāmattānaṃ kāmā. Kāmātveva saṅkhaṃ gacchantīti kāmanavasena kāmatabbavasena ca kāmāicceva saṅkhaṃ gacchanti. Vuddho hotīti mahallako hoti. Alaṃpaññoti yuttapañño. Attaguttoti attanāva gutto rakkhito, attānaṃ vā gopetuṃ rakkhituṃ samattho. Nālaṃ pamādāyāti na yutto pamajjitūṃ. Saddhāya akataṃ hotīti yaṃ saddhāya kusalesu dhammesu kātuṃ yuttaṃ, taṃ na kataṃ hoti. Sesapadesupi eseva nayo. Anapekkho dānāhaṃ, bhikkhave, tasmīṃ bhikkhusmīṃ homīti evaṃ saddhādīhi kātappaṃ katvāva sotāpattiphale patiṭṭhite tasmīṃ puggale anapekkho homīti dasseti. Imasmīṃ sutte sotāpattimaggo kathito.

8. Cāvanasuttavaṇṇanā

8. Aṭṭhame saddhammeti sāsanasaddhamme. Assaddhoti okappanasaddhāya ca pakkhandanasaddhāya cāti dvīhipi saddhāhi virahito. Cavati nappatiṭṭhātīti imasmīṃ sāsane guṇehi cavati, patiṭṭhātuṃ na sakkoti. Iti imasmīṃ sutte appatiṭṭhānañca patiṭṭhānañca kathitaṃ.

9. Paṭhamaagāraṇasuttavaṇṇanā

9. Navame nāssa gāravoti agāravo. Nāssa patissoti appatisso, ajeṭṭhako anīcavutti. Sesamettha purimasadisameva.

10. Duttiyaagāraṇasuttavaṇṇanā

10. Dasame abhabboti abhājanaṃ. Vuddhinti vaḍḍhiṃ. Virūḷhinti virūḷhamūlatāya niccalabhāvaṃ. Vepullanti mahantabhāvaṃ. Sesam sabbattha uttānamevāti.

Sekhabalavaggo paṭhamo.

2. Balavaggo

1. Ananussutasuttavaṇṇanā

11. Dutiyassa paṭhame pubbāhaṃ, bhikkhave, ananussutesu dhammesūti ahaṃ, bhikkhave, pubbe ananussutesu catūsu saccadhammesu. Abhiññāvosānapāramippatto paṭijānāmīti catūsu saccesu catūhi maggehi soḷasavidhassa kiccassa karaṇena abhijānitvā vosānapāramiṃ sabbesaṃ kiccānaṃ niṭṭhitattā katakiccabhāvaṃ pāraṃ patto paṭijānāmīti mahābodhipallaṅke attano āgamanīyaguṇaṃ dasseti. Tathāgatassāti aṭṭhahi kāraṇehi tathāgatassa. Tathāgatabalānīti yathā tehi gantappaṃ, tatheva gatāni pavattāni ñaṇabalāni. Āsappaṃ tṭhānanti seṭṭhaṭṭhānaṃ. Sihanādanti abhītanādaṃ. Brahmācakkanti seṭṭhacakkaṃ. Pavattetīti katheti.

18-20. Aṭṭhame dussīlo bahussuto kathito, navame appassuto dussīlo, dasame bahussuto khīṇāsavoti.

Balavaggo dutiyo.

3. Pañcaṅgikavaggo

1. Paṭhamaagāravasuttavaṇṇanā

21. Tatiyassa paṭhame asabhāgavuttikoti asabhāgāya visadisāya jīvitavuttiyā samannāgato. Ābhisamācārikaṃ dhammanti uttamasamācārabhūtaṃ vattavasena paññattasīlaṃ. Sekhaṃ dhammanti sekhapaññattisīlaṃ. Sīlānīti cattāri mahāsīlāni. Sammādiṭṭhinti vipassanāsammādiṭṭhiṃ. Sammāsamādhinti maggasamādhīñceva phalasamādhīñca. Imasmiṃ sutte sīlādīni missakāni kathitāni.

2. Dutiyaagāravasuttavaṇṇanā

22. Dutie sīlakkhandhanti sīlarāsiṃ. Sesadvayepi eseva nayo. Ime pana tayopi khandhā missakāva kathitāti.

3. Upakkilesasuttavaṇṇanā

23. Tatiye na ca pabhassaranti na ca pabhāvantāṃ. Pabhaṅgu cāti pabhijjanasabhāvaṃ. Ayoti kājalohaṃ. Lohanti ṭhapetvā idha vuttāni cattāri avasesaṃ lohaṃ. Sajjhanti rajataṃ. Cittassāti cātubhūmakakusalacittassa. Tebhūmakassa tāva upakkilesā hontu, lokuttarassa kathaṃ hontīti? Uppajjituṃ appadānena. Yadaggena hi uppajjituṃ na denti, tadaggeneva te lokiyassapi lokuttarassapi upakkilesā nāma honti. Pabhaṅgu cāti ārammaṇe cuṇṇavicuṇṇabhāvūpagamanena bhijjanasabhāvaṃ. Sammā samādhiyati āsavānaṃ khayāyāti āsavānaṃ khayasaṅkhātassa arahattassa atthāya hetunā kāraṇena samādhiyati. Ettāvatā cittaṃ visodhetvā arahatte paṭiṭṭhitaṃ khīṇāsavaṃ dasseti. Idānissa abhiññāpaṭivedhaṃ dassento yassa yassa cātiādīmāha. Taṃ uttānatthamevāti.

4. Dussīlasuttavaṇṇanā

24. Catutthe hatūpanisoti hataupanissayo hatakāraṇo. Yathābhūtañāṇadassananti nāmarūpaparicchedañāṇaṃ ādiṃ katvā taruṇavipassanā. Nibbidāvirāgoti nibbidā ca virāgo ca. Tattha nibbidā balavavipassanā, virāgo maggo. Vimuttiñāṇadassananti phalavimutti ca paccavekkhaṇañāṇaṃ.

5. Anuggahitasuttavaṇṇanā

25. Pañcame sammādiṭṭhīti vipassanāsammādiṭṭhi. Cetovimutti phalātiādīsu cetovimuttīti maggaphalasamādhī. Paññāvimuttīti phalañāṇaṃ. Sīlānuggahitāti sīlena anuggahitā anurakkhitā. Sutānuggahitāti bāhusaccena anuggahitā. Sākacchānuggahitāti dhammasākacchāya anuggahitā. Samathānuggahitāti cittekaggaṭāya anuggahitā.

Imassa panatthassa āvibhāvatthaṃ madhurambabījaṃ ropetvā samantā mariyādaṃ bandhitvā kālānukālaṃ udakaṃ āsiñcitvā kālānukālaṃ mūlāni sodhetvā kālānukālaṃ patitapāṇake hāretvā kālānukālaṃ makkaṭajālaṃ luñcitvā ambaṃ paṭijagganto puriso dassetabbo. Tassa hi purisassa madhurambabījaropanaṃ viya

vipassanāsammādiṭṭhi datṭhabbā, mariyādabandhanam viya sīlena anuggaṇhanam, udakāsecanam viya sutena anuggaṇhanam, mūlaparisodhanam viya sākacchāya anuggaṇhanam, pāṇakaharaṇam viya jhānavipassanāpāripanthikasodhanavasena samathānuggaṇhanam, makkaṭajālaluñcanam viya balavavipassanānuggaṇhanam, evaṃ anuggahitassa rukkhassa khippameva vaḍḍhitvā phalappadānam viya imehi sīlādīhi anuggahitāya mūlasammādiṭṭhiyā khippameva maggavasena vaḍḍhitvā cetovimuttipaṇṇāvimutti phalappadānam veditabbaṃ.

6. Vimuttāyatanasuttavaṇṇanā

26. Chaṭṭhe vimuttāyatanānīti vimuccanakāraṇāni. Yatthāti yesu vimuttāyatanesu. Satthā dhammaṃ desetīti catusaccadhammaṃ deseti. Atthapaṭisaṃvedinoti pāḷiatthaṃ jānantassa. Dhammapaṭisaṃvedinoti pāḷiṃ jānantassa. Pāmojjanti taruṇapīti. Pītīti tuṭṭhākārabhūtā balavapīti. Kāyoti nāmakāyo. Passambhatīti paṭippassambhatī. Sukhaṃ vedetīti sukhaṃ paṭilabhati. Cittaṃ samādhīyatīti arahattaphalasamādhinā samādhīyati. Ayañhi taṃ dhammaṃ suṇanto āgatāgataṭṭhāne jhānavipassanāmaggaṭṭhānāni jānāti, tassa evaṃ jānato pīti uppajjati. So tassā pītiyā antarā osakkituṃ na dento upacārakammaṭṭhāniko hutvā vipassanaṃ vaḍḍhetvā arahattaṃ pāpuṇāti. Taṃ sandhāya vuttaṃ - “cittaṃ samādhīyatī”ti. Sesesupi eseṇa nayo. Ayaṃ pana viseso - samādhinimittanti aṭṭhatimsāya ārammaṇesu aññataro samādhīyeva samādhinimittaṃ. Suggahitaṃ hotītiādisu ācariyassa santike kammaṭṭhānaṃ uggaṇhantena suṭṭhu gahitaṃ hoti suṭṭhu manasikataṃ suṭṭhu upadhāritaṃ. Suppaṭividdhaṃ paññāyāti paññāya suṭṭhu paccakkhaṃ kataṃ. Tasmīṃ dhammeti tasmīṃ kammaṭṭhānapāḷidhamme. Iti imasmiṃ sutte pañcapi vimuttāyatanāni arahattaṃ pāpetvā kathitānīti.

7. Samādhisuttavaṇṇanā

27. Sattame appamāṇanti pamāṇakaradhammarahitaṃ lokuttaraṃ. Nipakā patissatāti nepakkena ca satiyā ca samannāgatā hutvā. Pañca ñāṇānīti pañca paccavekkhaṇañāṇāni. Paccattaññeva uppajjantīti attaniyeva uppajjanti. Ayaṃ samādhī paccuppannasukho cevātiādīsu arahattaphalasamādhī adhippeto. Maggasamādhītipi vadantiyeva. So hi appitappitakkhaṇe sukhattā paccuppannasukho, purimo purimo pacchimassa pacchimassa samādhisukhassa paccayattā āyatīṃ sukhavipāko, kilesehi ārakattā ariyo, kāmāmisavattāmisalokāmisānaṃ abhāvā nirāmisō. Buddhādīhi mahāpurisehi sevittatā akāpurisasevito. Aṅgasantatāya ārammaṇasantatāya sabbakilesadarathasantatāya ca santo, atappaniyaṭṭhena paṇīto. Kilesappaṭippassaddhiyā laddhattā kilesappaṭippassaddhibhāvaṃ vā laddhattā paṭippassaddhaladdho. Paṭippassaddhaṃ paṭippassaddhīti hi idaṃ atthato ekaṃ. Paṭippassaddhakilesena vā arahatā laddhattāpi paṭippassaddhaladdho, ekodibhāvena adhigatattā ekodibhāvameva vā adhigatattā ekodibhāvādhigato. Appaṇasāsavasamādhī viya sasaṅkhārena sappayogena cittaṇa paccanīkadhamme niggayha kilese vāretvā anadhigatattā na sasaṅkhāraniggayhavāritagato. Taṃ samādhīṃ samāpajjanto tato vā vuṭṭhahanto sativapullappattattā satova samāpajjati, satova vuṭṭhahati. Yathāparicchinnaḷavasena vā sato samāpajjati, sato vuṭṭhahati. Tasmā yadettha “ayaṃ samādhī paccuppannasukho ceva āyatiñca sukhavipāko cā”ti evaṃ paccavekkhamānassa paccattaṃyeva aparappaccayaññaṃ uppajjati, taṃ ekaṃ ñāṇaṃ. Eseṇa nayo sesesu. Evaṃ imāni pañca ñāṇāni paccattaññeva uppajjantīti.

8. Pañcaṅgikasuttavaṇṇanā

28. Aṭṭhame ariyassāti vikkhambhanavasena pahīnakilesehi ārakā ṭhitassa. Bhāvanam desessāmīti brūhanam vaḍḍhanam pakāsayissāmi. Imameva kāyanti imam karajakāyam. Abhisandeti temeti sneheti, sabbattha pavattapītisukham karoti. Parisandeti samantato sandeti. Paripūreti vāyunā bhastam viya pūreti. Paripparatīti samantato phusati. Sabbāvato kāyassāti assa bhikkhuno sabbakoṭṭhāsavato kāyassa kiñci upādinna kasantatipavattiṭṭhāne chavimaṃsalohitānugataṃ aṇumattampi ṭhānam paṭhamajjhānasukhena aphuṭam nāma na hoti.

Dakkhoti cheko paṭibalo nhānīyacuṇṇāni kātuñceva yojetuñca sannetuñca. Kaṃsathāleti yena kenaci lohena katabhājane. Mattikābhājanam pana thiram na hoti, sannentassa bhijjati. Tasmā tam na dassesi. Parippasakam parippasakanti siñcitvā siñcitvā. Sanneyyāti vāmahatthena kaṃsathālam gahetvā dakkhiṇahatthena pamāṇayuttam udakam siñcitvā siñcitvā parimaddanto piṇḍam kareyya. Snehānugatāti udakasinehena anugatā. Snehaparetāti udakasinehena pariggahitā. Santarabāhirāti saddhim antopadesena ceva bahipadesena ca, sabbatthakameva udakasinehena phuṭāti attho. Na ca pagghariṇīti na bindu bindu udakam paggharati, sakkā hoti hatthenapi dvīhipi aṅgulīhi gahetuṃ ovaṭṭikāyapi kātunti attho.

Dutiyajjhānasukhaupamāyam ubbhidodakoti ubbhinnaudako, na heṭṭhā ubbhijjivā uggacchanaudako, antoyeva pana uppajjanaudakoti attho. Āyamukhanti āgamanamaggo. Devoti megho. Kālena kālanti kāle kāle, anvaḍḍhamāsam vā anudasāham vāti attho. Dhāranti vuṭṭhim. Nānuppavecccheyyāti nappaveseyya, na vasseyyāti attho. Sītā vāridhārā ubbhijjivāti sītā vāridhārā tam rahadam pūrayamānā ubbhijjivā. Heṭṭhā uggacchanaudakañhi uggantvā bhijjantam udakam khobheti, catūhi disāhi pavisanaudakam purāṇapaṇṇatinakattṭhadaṇḍakādīhi udakam khobheti. Vuṭṭhiudakam dhārānipātabubbulakehi udakam khobheti, sannisinnameva pana hutvā iddhinimmitamiva uppajjamānam udakam imam padesam pharati, imam na pharatīti natthi. Tena aphuṭokāso nāma na hoti. Tattha rahado viya karajakāyo, udakam viya dutiyajjhānasukham, sesam purimanayeneva veditabbam.

Tatijajjhānasukhaupamāyam uppalāni ettha santīti uppalinī. Sesapadadvayepi eseva nayo. Ettha ca setarattanīlesu yaṃkiñci uppalameva, ūnakasatapattam puṇḍarīkam, satapattam padumam. Pattaniyamam vā vināpi setam padumam, rattam puṇḍarīkanti ayamettha vinicchayo. Udakānuggatānīti udakato na uggatāni. Antonimuggaposīnīti udakatalassa anto nimuggāniyeva hutvā posanti vaḍḍhantīti attho. Sesam purimanayeneva veditabbam.

Catutthajjhānaupamāyam parisuddhena cetasaṃ pariyodātenāti ettha nirupakkilesaṭṭhena parisuddham, pabhassaraṭṭhena pariyodātam veditabbam. Odātena vatthenāti idam utupharaṇattham vuttam. Kiliṭṭhavatthena hi utupharaṇam na hoti, taṅkhaṇadhotaparisuddhena utupharaṇam balavam hoti. Imissā hi upamāya vattham viya karajakāyo, utupharaṇam viya catutthajjhānasukham. Tasmā yathā sunhātassa purisassa parisuddham vattham sasīsam pārūpitvā nisinnassa sarīrato utu sabbameva vattham pharati, na koci vatthassa aphuṭokāso hoti, evam catutthajjhānasukhena bhikkhuno karajakāyassa na koci okāso aphuṭo hotīti evamettha attho daṭṭhabbo. Catutthajjhānacittameva vā vattham viya, taṃsamutṭhānarūpam utupharaṇam viya. Yathā hi katthaci katthaci odātavatthe

kāyaṃ aphaṣantepi taṃsamutṭhānena utunā sabbatthakameva kāyo phuṭo hoti, evaṃ catutthajjhānasamutṭhāpitenā sukhumarūpena sabbatthakameva bhikkhuno kāyo phuṭo hotīti evamettha attho daṭṭhabbo.

Paccavekkhaṇanimittanti paccavekkhaṇaññaṃeva. Suggahitaṃ hotīti yathā tena jhānavipassanāmaggā suṭṭhu gahitā honti, evaṃ paccavekkhaṇanimittaṃ aparāparena paccavekkhaṇanimittena suṭṭhu gahitaṃ hoti. Añño vā aññanti añño eko aññaṃ ekaṃ, attanoyeva hi attā na pākaṭo hoti. Ṭhito vā nisinnanti ṭhitakassāpi nisinnā pākaṭo hoti, tenevaṃ vuttaṃ. Sesesupi eseṇa nayo. Udakamaṇikoti samekhalā udakacāṭi. Samatittikoti samabharito. Kākaṇṭhāyāti mukhavaṭṭiyaṃ nisīditvā kākena gīvaṃ anāmetvāva pātabbo.

Subhūmiyaṃti samabhūmiyaṃ. “Subhūme sukhette vihatākhāṇuke bījāni patiṭṭhāpeyyā”ti ettha pana maṇḍabhūmi subhūmīti āgatā. Catumahāpatheti dvinnāṃ mahāmaggānaṃ vinivijjhitaṃ gataṭṭhāne. Ājaññaratho vinītaassāratho. Odhastapatodoti yathā rathaṃ abhiruhitaṃ ṭhiteṇa sakkā hoti gaṇhituṃ, evaṃ ālambanaṃ nissāya tiriyaṭo ṭhapitapatodo. Yoggācariyaṃti assācariyaṃ. Sveva assaḍḍame sārēti assaḍḍamasārathi. Yenīcchakanti yena yena maggena icchati. Yadi cchakanti yaṃ yaṃ gatiṃ icchati. Sāreyyāti ujukaṃ purato pesēya. Paccāsāreyyāti paṭinivatteyya.

Evaṃ heṭṭhā pañcahi aṅgehi samāpattiparikammaṃ kathetvā imāhi tīhi upamāhi paṇḍasamāpattiyā ānisaṃsaṃ dassetvā idāni khīṇāsavassa abhiññāpaṭipāṭiṃ dassetuṃ so sace ākaṅkhatītiādimāha. Taṃ uttānatthamevāti.

9. Caṅkamasuttavaṇṇanā

29. Navame addhānakkhamo hotīti dūraṃ addhānamaggaṃ gacchanto khamati, adhivāsetuṃ sakkoti. Padhānakkhamoti vīriyakkhamo. Caṅkamādhigato samādhīti caṅkamaṃ adhiṭṭhahantena adhigato aṭṭhannaṃ samāpattīnaṃ aññatarasamādhī. Ciraṭṭhitiko hotīti ciraṃ tiṭṭhati. Ṭhitakena gahitanimittāñhi nisinnassa nassati, nisinnena gahitanimittaṃ nipannassa. Caṅkamaṃ adhiṭṭhahantena calitārammaṇe gahitanimittaṃ pana ṭhitassapi nisinnassapi nipannassapi na nassatīti.

10. Nāgitasuttavaṇṇanā

30. Dasame uddhaṃ uggatattā ucco, rāsibhāvena ca mahā saddo etesanti uccāsaddamahāsaddā. Tesu hi uggatuggatesu khattiyamahāsāla-brāhmaṇamahāsālādīsu mahāsakkāraṃ gahetvā āgatesu “asukassa okāsaṃ detha, asukassa okāsaṃ dethā”ti vutte “mayhaṃ paṭhamataraṃ āgatā, mayhaṃ paṭhamataraṃ āgatā, natthi okāso”ti evaṃ aññamaññaṃ kathentānaṃ saddo ucco ceva mahā ca ahosi. Kevaṭṭā maññe macchavilopeti kevaṭṭā viya macchavilope. Tesañhi macchapacchiṃ gahetvā āgatānaṃ vikkīṇanaṭṭhāne “mayhaṃ detha mayhaṃ dethā”ti vadato mahājanassa evarūpo saddo hoti. Mīḷhasukhanti asucisukhaṃ. Middhasukhanti niddāsukhaṃ. Lābhasakkārasilokasukhanti lābhasakkārañceva vaṇṇabhaṇanañca nissāya uppannasukhaṃ.

Taṃninnāva gamissantīti taṃ tadeva bhagavato gataṭṭhānaṃ gamissantīti, anubandhissantiyevāti vuttaṃ hoti. Tathā hi, bhante, bhagavato sīlapaññaṇanti yasmā tathāvidhaṃ tumhākaṃ sīlañca ñāṇaṇcāti attho. Mā ca mayā yasoti mayā saddhiṃ yasopi mā samāgacchatu. Piyānanti piyajanānaṃ. Eso tassa nissandoti esā piyabhāvassa nipphatti. Asubhanimittānuyoganti asubhakammaṭṭhānānuyogaṃ.

Subhanimitteti rāgaṭṭhāniye iṭṭhārammaṇe. Eso tassa nissandoti esā tassa asubhanimittānuyogassa nipphatti. Evamimasmiṃ sutte imesu pañcasu ṭhānesu vipassanāva kathitāti.

Pañcaṅgikavaggo tatiyo.

4. Sumanavaggo

1. Sumanasuttavaṇṇanā

31. Catutthassa paṭhame sumanā rājakumārīti mahāsakkāraṃ katvā patthanaṃ patthetvā evaṃ laddhanāmā rājakaññā. Vipassisammāsambuddhakālasmiṃ hi nāgaesu “yuddhampi katvā satthāraṃ amhākaṃ gaṇhissāmā”ti senāpatiṃ nissāya buddhappamukhaṃ saṅghaṃ labhitvā paṭipāṭiyā puññāni kātuṃ āradhesu sabbapaṭhamadivaso senāpatissa vāro ahosi. Tasmīṃ divase senāpati mahādānaṃ sajjetvā “ajja yathā añño koci ekabhikkhampi na deti, evaṃ rakkhathā”ti samantā purise ṭhapesi. Taṃdivasaṃ seṭṭhibhariyā rodamanā pañcahi kumārīkāsatēhi saddhiṃ kiṭṭvā āgataṃ dhītaraṃ āha - “sace, amma, tava pitā jīveyya, ajjāhaṃ paṭhamam dasabalaṃ bhojeyya”nti. Sā taṃ āha - “amma, mā cintayi, ahaṃ tathā karissāmi, yathā buddhappamukho saṅgho amhākaṃ paṭhamam bhikkhaṃ bhuñjissatī”ti. Tato sataśahassaggaṇikāya suvaṇṇapāṭiyā nirudakapāyāsaṃ pūretvā sappimadhusakkharādīhi abhisankharitvā aññissā pāṭiyā paṭikujjitvā taṃ sumanamālāguḷehi parikkhipitvā mālāguḷasadiṣaṃ katvā bhagavato gāmaṃ pavisanavelāya sayameva ukkhipitvā dhātigaṇaparivutā gharā nikkhami.

Antarāmagge senāpatino upaṭṭhākā, “amma, mā ito āgamā”ti vadanti. Mahāpuññā nāma manāpakathā honti, na ca tesam punappunaṃ bhaṇantānaṃ kathā paṭikkhipituṃ sakkā hoti. Sā “cūlapita, mahāpita, mātula, kissa tumhe gantuṃ na dethā”ti āha. Senāpatinā “aññassa kassaci khādanīyaṃ bhojanīyaṃ mā dethā”ti ṭhapitamha, ammāti. Kiṃ pana mama hatthe khādanīyaṃ bhojanīyaṃ passathāti? Mālāguḷam passāmāti. Kiṃ tumhākaṃ senāpati mālāpūjampi kātuṃ na detīti? Deti, ammāti. Tena hi apethāti bhagavantaṃ upasaṅkamitvā “mālāguḷam gaṇhatha bhagavā”ti āha. Bhagavā ekaṃ senāpatissa upaṭṭhākaṃ oloketvā mālāguḷam gaṇhāpesi. Sā bhagavantaṃ vanditvā “bhavābhavābhiniḃbattiyaṃ me sati paritassanajīvitaṃ nāma mā hotu, ayaṃ sumanamālā viya nibbattanibbattaṭṭhāne piyāva homi, nāmena ca sumanāyevā”ti patthanaṃ katvā satthārā “sukhinī hohī”ti vuttā vanditvā padakkhiṇaṃ katvā pakkāmi.

Bhagavāpi senāpatissa gehaṃ gantvā paññattāsane nisīdi. Senāpati yāguṃ gahetvā upagañchi, satthā hatthena pattaṃ pidahi. Nisinno, bhante, bhikkhusaṅghoti. Atthi no eko antarāmagge piṇḍapāto laddhoti? Mālaṃ apanetvā piṇḍapātaṃ addasa. Cūlupaṭṭhāko āha - “sāmi mālāti maṃ vatvā mātugāmo vañcesī”ti. Pāyāso bhagavantaṃ ādiṃ katvā sabbabhikkhūnaṃ pahosi. Senāpati attano deyyadhammaṃ adāsi. Satthā bhattakiccaṃ katvā maṅgalaṃ vatvā pakkāmi. Senāpati “kā nāma sā piṇḍapātamadāsī”ti pucchi. Seṭṭhidhītā sāmīti. Sappaññā itthī, evarūpāya ghare vasantiyā purisassa saggasampatti nāma na dullabhāti kaṃ ānetvā jeṭṭhakatṭhāne ṭhapesi?

Sā pitugehe ca senāpatigehe ca dhanam gahetvā yāvatāyukam tathāgatassa dānam datvā puññāni karitvā tato cutā kāmāvacaradevaloke nibbatti. Nibbattakkhaṇe ya jāṇupparamāṇena odhinā sakalam devalokam paripūrayamānam sumanavassam vassi. Devatā “ayaṃ attanāva attano nāmaṃ gahetvā āgatā”ti “sumanā devadhītā”tvevassā nāmaṃ akaṃsu. Sā ekanavutikappe devesu ca manussesu ca saṃsaranā nibbattanibbattaṭṭhāne avijahitasumanavassā “sumanā sumanā”tveva nāmā ahosi. Imasmiṃ pana kāle kosalarāṇṇo aggamahe siyā kucchismiṃ paṭisandhiṃ gaṇhi. Tāpi pañcasatā kumārīkā taṃdivasaññeva tasmīṃ tasmīṃ kule paṭisandhiṃ gahetvā ekadivase ya sabbā mātukucchito nikkhamiṃsu. Taṃkhaṇam ya jāṇupparamāṇena odhinā sumanavassam vassi. Taṃ disvā rājā “pubbe katābhinihārā esā bhavissatī”ti tuṭṭhamānaso “dhītā me attanāva attano nāmaṃ gahetvā āgatā”ti sumanā tvevassā nāmaṃ katvā “mayhaṃ dhītā na ekikāva nibbattissatī”ti nagaram vicināpento ‘pañca dārikāsātāni jātāni’ti sutvā sabbā attanāva posāpesi. Māse māse sampate “ānetvā mama dhītu dassethā”ti āha. Evamevā mahāsakkāram katvā patthanam patthetvā evaṃ laddhanāmāti veditabbā.

Tassā sattavassikakāle anāthapiṇḍikena vihāram niṭṭhāpetvā tathāgatassa dūte pesite satthā bhikkhusaṅghaparivāro sāvattiṃ agamāsi. Anāthapiṇḍiko gantvā rājānam evamāha - “mahārāja, satthu idhāgamanam amhākampi maṅgalam tumhākampi maṅgalameva, sumanam rājakumārīṃ pañcahi dārikāsatehi saddhiṃ puṇṇaghaṭe ca gandhamālādīni ca gāhāpetvā dasabalassa paccuggamanam pesethā”ti. Rājā “sādhu mahāseṭṭhī”ti tathā akāsi. Sāpi raññā vuttanayeneva gantvā satthāram vanditvā gandhamālādīhi pūjetvā ekamantaṃ aṭṭhāsi. Satthā tassā dhammam desesi. Sā pañcahi kumārīkāsatehi saddhiṃ sotāpattiphale patitṭhāsi. Aññānīpi pañca dārikāsātāni pañca mātugāmasātāni pañca upāsakasātāni tasmīmyeva khaṇe sotāpattiphalam pāpuṇiṃsu. Evaṃ tasmīṃ divase antarāmagge ya dve sotāpannasahassāni jātāni.

Yena bhagavā tenupasaṅkamīti kasmā upasaṅkamīti? Pañham pucchitukāmatāya. Kassapasammāsambuddhakāle kira sahāyakā dve bhikkhū ahesuṃ. Tesu eko sārāṇiyadhammam pūreti, eko bhattaggavattam. Sārāṇiyadhammapūrako itaram āha - “āvuso, adinnassa phalam nāma natthi, attanā laddham paresam datvā bhuñjitum vaṭṭatī”ti. Itaro pana āha - “āvuso, tvaṃ na jānāsi, deyyadhammam nāma vinipātetum na vaṭṭatī, attano yāpanamattameva gaṇhantena bhattaggavattam pūretum vaṭṭatī”ti. Tesu ekopi ekam attano ovāde otāretum nāsakki. Dvepi attano paṭipattiṃ pūretvā tato cutā kāmāvacaradevaloke nibbattiṃsu. Tattha sārāṇiyadhammapūrako itaram pañcahi dhammehi adhigaṇhi.

Evaṃ te devesu ca manussesu ca saṃsaranā ekam buddhantaram khepetvā imasmiṃ kāle sāvattiyaṃ nibbattiṃsu. Sārāṇiyadhammapūrako kosalarāṇṇo aggamahe siyā kucchismiṃ paṭisandhiṃ gaṇhi, itaro tassā ya upaṭṭhākaitthiyā kucchismiṃ paṭisandhiṃ gaṇhi. Te dvepi janā ekadivaseneva jāyiṃsu. Te nāmaggaṇadivase nhāpetvā sirigabbhe nipajjāpetvā dvinnampi mātaro bahi sakkāram saṃvidahiṃsu. Tesu sārāṇiyadhammapūrako akkhīni ummīletvā mahantaṃ setacchattaṃ supaññattaṃ sirisayanam alaṅkatapaṭiyattañca nivesanam disvā “ekasmiṃ rājakule nibbattosmī”ti aññāsi. So “kiṃ nu kho kammaṃ katvā idha nibbattosmī”ti āvajjento “sārāṇiyadhammanissandenā”ti ñatvā “sahāyo me kuhiṃ nu kho nibbatto”ti āvajjento nīcasayane nipannaṃ disvā “ayaṃ bhattaggavattam pūremīti mama vacanam na gaṇhi, imasmiṃ idāni taṃ ṭhāne niggaṇhitum vaṭṭatī”ti

“samma mama vacanam nākāsī”ti āha. Atha kiṃ jātanti. Passa mayhaṃ sampattiṃ, setacchattassa heṭṭhā sirisayane nipannosmi, tvaṃ nīcamañce thaddhaattharaṇamatte nipannosīti. Kiṃ pana tvaṃ etaṃ nissāya mānaṃ karosi, nanu veḷusalākāhi katvā pilotikāya paliveṭṭhitam sabbametam pathaviḍhātumattamevāti?

Sumanā tesam katham sutvā “mama bhātikānaṃ santike koci natthī”ti tesam samīpaṃ gacchantī dvāraṃ nissāya tthitā “dhātū”ti vacanam sutvā “idaṃ dhātūti vacanam bahiddhā natthi. Mama bhātikā samaṇadevaputtā bhavissanti”ti cintetvā - “sacāhaṃ ‘ime evaṃ kathenti’ti mātāpitūnaṃ kathessāmi, ‘amanussā ete’ti nīharāpessanti. Idaṃ kāraṇaṃ aññassa akathetvā kaṅkhacchedakaṃ purisaheṇāññikaṃ mama pitaraṃ mahāgotamadasabalaṃyeva pucchissāmi”ti bhuttapātarāsā rājānaṃ upasaṅkamitvā “dasabalassa upaṭṭhānaṃ gamissāmi”ti āha. Rājā pañca rathasatāni yojāpesi. Jambudīpatalasmiñhi tissova kumāriyo pitūnaṃ santikā pañca rathasatāni labhiṃsu - bimbisārarañño dhītā cundī rājakaññā, dhanañcayassa seṭṭhissa dhītā visākhā, ayaṃ sumanā rājakaññāti. Sā gandhamālaṃ ādāya rathe tthitā pañcarathasataparivārā “imaṃ pañhaṃ pucchissāmi”ti yena bhagavā tenupasaṅkami.

Idhassūti idha bhaveyyuṃ. Eko dāyakoti eko attanā laddhalābhato parassa datvā paribhuñjanako sārāṇiyadhammapūraṃ. Eko adāyakoti eko attanā laddhaṃ parassa adatvā paribhuñjanako bhattachagavattapūraṃ. Devabhūtānaṃ pana nesanti devabhūtānaṃ etesaṃ. Adhigaṇhātīti adhibhavitvā gaṇhāti ajjhottharati atiseti. Ādhipateyyenāti jeṭṭhakakāraṇena. Imehi pañcahi tthānehīti sesadeve sakko devarājā viya imehi pañcahi kāraṇehi adhigaṇhāti. Mānusakenātiādīsū āyuna mahākassapattthero viya bākulattthero viya ānandatthero viya ca, vaṇṇena mahāgatimbaabhayattthero viya bhaṇḍāgāraamacco viya ca, sukkena raṭṭhapālakulaputto viya soṇaseṭṭhiputto viya yasadārako viya ca, yasena dhammāsoko viya, tathā ādhipaccenāti imehi pañcahi kāraṇehi atireko jeṭṭhako hoti.

Yācitova bahulanti bākulattthera-sīvalitthera-ānandattherādayo viya yācitova bahulaṃ cīvarādīni paribhuñjatīti imehi kāraṇehi atireko hoti jeṭṭhako. Yadidaṃ vimuttiyā vimuttinti yaṃ ekassa vimuttiyā saddhiṃ itarassa vimuttiṃ ārabha nānākaraṇaṃ vattabbaṃ bhaveyya, taṃ na vadāmīti attho. Sattavassikadārako vā hi vimuttiṃ paṭivijjhatu vassasatikattthero vā bhikkhu vā bhikkhunī vā upāsako vā upāsikā vā devo vā māro vā brahmā vā, paṭividdhalokuttaramagge nānattaṃ nāma natthi. Alamevāti yuttameva. Yatra hi nāmāti yāni nāma.

Gacchaṃ ākāsadhātuyāti ākāsena gacchanto. Saddhoti ratanattayaguṇānaṃ saddhātā. Thanayanti gajjanto. Vijjumaḷīti mālāsadisāya meghamukhe carantiyā vijjulatāya samannāgato. Satakkakūti satakūṭo, ito cito ca uṭṭhitena valāhakakūṭasatena samannāgatoti attho. Dassanasampannoti sotāpanno. Bhogapariyūḷhoti udakoghena viya dānavasena dīyamānehi bhogehi pariyaṭṭhā, devalokaṃ sampāpitoti attho. Peccāti paraloke. Sagge pamodatīti yasmiṃ sagge uppajjati, tattheva modatīti.

2. Cundīsuttavaṇṇanā

32. Dutīye pañcahi rathasatehīti bhuttapātarāsā pitu santikaṃ pesetvā pañca rathasatāni yojāpetvā tehi parivutāti attho. Upasaṅkamīti bhātarā saddhiṃ pavattitaṃ pañhasāccham pucchissāmīti gandhamālacuṇṇādīni ādāya upasaṅkami.

Yadeva so hotīti yadā eva so hoti. Atha vā yo eva so hoti. Ariyakantāni sīlānīti maggaphalasampayuttāni sīlāni. Tāni hi ariyānaṃ kantāni honti, bhavantarepi na pariccajanti. Sesam catukkanipāte aggappasādasutte vuttanayeneva veditabbaṃ.

3. Uggahasuttavaṇṇanā

33. Tatiye bhaddiyeti bhaddiyanagare. Jātiyāvaneti sayamjāte aropite himavantena saddhiṃ ekābaddhe vanasaṇḍe, taṃ nagaraṃ upanissāya tasmīṃ vane viharatīti attho. Attacatutthoti attanā catuttho. Kasmā panesa bhagavantaṃ attacatutthaṃyeva nimantesi? Gehe kirassa maṅgalaṃ mahantaṃ, tattha mahantena saṃvidhānena bahū manussā sannipatissanti. Te bhikkhusaṅghaṃ parivisantaena dussaṅgahā bhavissantīti attacatutthaṃyeva nimantesi. Api cassa evampi ahosi - “daharakumārīkāyo mahābhikkhusaṅghamajjhe satthari ovadante olīnamanā ovādaṃ gahetuṃ na sakkuṇeyyu”nti. Imināpi kāraṇena attacatutthameva nimantesi. Ovadatu tāsam, bhanteti, bhante bhagavā, etāsam ovadatu, etā ovadatūti attho. Upayogatthasmiñhi etaṃ sāmivacanaṃ. Yaṃ tāsanti yaṃ ovādānusāsanaṃ etāsam. Evañca pana vatvā so seṭṭhi “imā mama santike ovādaṃ gaṇhamānā harāyeyyu”nti bhagavantaṃ vanditvā pakkāmi.

Bhattūti sāmikassa. Anukampaṃ upādāyāti anuddayaṃ paṭicca. Pubbuṭṭhāyiniyoti sabbapaṭhamaṃ utṭhānasīlā. Pacchānipātiniyoti sabbapacchā nipajjanasīlā. Itthiyā hi paṭhamataraṃ bhuñjitvā sayanaṃ āruya nipajjituṃ na vaṭṭati, sabbe pana gehaparijane bhojetvā upakaraṇabhaṇḍaṃ saṃvidhāya gorūpādīni āgatānāgatāni ṇatvā sve katabbakammaṃ vicāretvā kuñcīkāmuddikaṃ hatthe katvā sace bhojanaṃ atthi, bhuñjitvā, no ce atthi, aññaṃ pacāpetvā sabbe santappetvā pacchā nipajjituṃ vaṭṭati. Nipannāyapi yāva sūriyuggamaṇā niddāyituṃ na vaṭṭati, sabbapaṭhamaṃ pana utṭhāya dāsakammakare pakkosāpetvā “idañcidañca kammaṃ karoṭhā”ti kammantaṃ vicāretvā dhenuyo duhāpetvā sabbaṃ gehe katabbakiccaṃ attano paccakkhaṃyeva kātuṃ vaṭṭati. Etamatthaṃ sandhāya “pubbuṭṭhāyiniyo pacchānipātiniyo”ti āha. “Kiṃkārapaṭissāviniyoti kiṃ karoma kiṃ karomā”ti mukhaṃ oloketvā vicaraṇasīlā. Manāpacāriniyoti manāpaṃyeva kiriyaṃ karaṇasīlā. Piyavādīniyoti piyameva vacanaṃ vādanasīlā. Pūjessāmāti catupaccayapūjāya pūjayissāma.

Abbhāgateti attano santikaṃ āgate. Āsanodakena paṭipūjessāmāti āsanena ca pādadhovanaudakena ca pūjayissāma. Ettha ca mātāpitūnaṃ devasikaṃ sakkāro kātabbo. Samaṇabrāhmaṇānaṃ pana abbhāgatānaṃ āsanaṃ datvā pādadhovanañca dātabbaṃ, sakkāro ca kātabbo.

Uṇṇāti eḷakalomaṃ. Tattha dakkhā bhavissāmāti eḷakalomānaṃ vijaṭṭhanadhovanarajanaveṇīkaraṇādīsu kappāsassa ca vaṭṭanapisanaphoṭanakantanādīsu chekā bhavissāma. Tatrūpāyāyāti tasmīṃ uṇṇākappāsasaṃvidhāne upāyabhūtāya “imasmīṃ kāle idaṃ nāma kātuṃ vaṭṭatī”ti evaṃ pavattāya vīmaṃsāya samannāgatā. Alaṃ kātuṃ alaṃ saṃvidhātunti attanā kātumpi parehi kārāpetumpi yuttā ceva samatthā ca bhavissāmāti attho.

Katañca katato jānissāma, akatañca akatatoti sakaladivasam idaṃ nāma kammaṃ katvā āgatānaṃ, upaḍḍhadivasam idaṃ nāma kammaṃ katvā āgatānaṃ, nikkammānaṃ gehe nisinnānaṃ idaṃ nāma dātuñca evañca kātuṃ vaṭṭatīti evaṃ jānissāma. Gilānakānañca balābalanti sace hi gilānakāle tesam bhesajjabhojanādīni datvā rogaṃ phāsum na karonti, “ime arogakāle amhe yaṃ icchanti, taṃ kārenti.

Gilānakāle atthi bhāvampi no na jānantī’’ti virattarūpā pacchā kiccāni na karonti, dukkaṭāni vā karonti. Tasmā nesam balābalaṃ ṇatvā dātabbañca kātabbañca jānissāmāti evaṃ tumhehi sikkhitabbanti dasseti. Khādanīyaṃ bhojanīyañcassāti khādanīyañca bhojanīyañca assa antojanassa. Paccamsenāti paṭilabhitabbena aṃsena, attano attano laddhabbakotṭhāsānurūpenāti attho. Saṃvibhajissāmāti dassāma. Sampādessāmāti sampādayissāma.

Adhuttīti purisadhuttasurādhuttatāvasena adhuttiyo. Athenīti atheniyo acoriyo. Asonḍīti surāsonḍatādivasena asonḍiyo.

Evaṃ suttantaṃ niṭṭhapetvā idāni gāthāhi kūṭaṃ gaṇhanto yo naṃ bharati sabbadātiādīmāha. Tattha bharatīti posati paṭijaggati. Sabbakāmaharanti sabbakāmadadaṃ. Sotthīti suitthī. Evaṃ vattatīti ettakaṃ vattaṃ pūretvā vattati. Manāpā nāma te devāti nimmānaratī devā. Te hi icchiticchitaṃ rūpaṃ māpetvā abhiraṃsato nimmānaratīti ca manāpāti ca vuccantīti.

4. Sīhasenāpatisuttavaṇṇanā

34. Catutthe sandiṭṭhikanti sāmaṃ passitabbakaṃ. Dāyakoti dānasūro. Na so saddhāmattakeneva tiṭṭhati, pariccajitumpi sakkotīti attho. Dānapatīti yaṃ dānaṃ deti, tassa pati hutvā deti, na dāso, na sahāyo. Yo hi attanā madhuraṃ bhuñjati, paresaṃ amadhuraṃ deti, so dānasaṅkhātassa deyyadhammassa dāso hutvā deti. Yo yaṃ attanā bhuñjati, tadeva deti, so sahāyo hutvā deti. Yo pana attanā yena kenaci yāpeti, paresaṃ madhuraṃ deti, so pati jeṭṭhako sāmī hutvā deti. Tādisaṃ sandhāya vuttaṃ - “dānapatī’’ti.

Amaṅkubhūtoti na nittejabhūto. Visāradoti ñāṇasomanassappatto. Sahabyataṃ gatāti sahabhāvaṃ ekībhāvaṃ gatā. Katāvakāsāti yena kammena tattha avakāso hoti, tassa katattā katāvakāsā. Taṃ pana yasmā kusalameva hoti, tasmā katakusalāti vuttaṃ. Modareti modanti pamodanti. Asitassāti anissitassa tathāgatassa. Tādinoti tādīlakkaṇaṃ pattassa.

5. Dānānisamsasuttavaṇṇanā

35. Pañcame gihidhammā anapagato hotīti akhaṇḍapañcasīlo hoti. Sataṃ dhammaṃ anukkamanti sappurisānaṃ mahāpurisānaṃ dhammaṃ anukkamanto. Santo naṃ bhajantīti sappurisā buddhapaccekabuddhatathāgatasāvakā etaṃ bhajanti.

6. Kāladānasuttavaṇṇanā

36. Chaṭṭhe kāladānānīti yuttadānāni, pattadānāni anucchavikadānānīti attho. Navasassānīti aggasassāni. Navaphalānīti ārāmato paṭhamuppannāni aggaphalāni. Paṭhamaṃ sīlavantesu paṭiṭṭhāpetīti paṭhamaṃ sīlavantānaṃ datvā pacchā attanā paribhuñjati. Vadaññūti bhāsitaññū. Kālena dinnanti yuttappattakālena dinnaṃ. Anumodantīti ekamante ṭhitā anumodanti. Veyyāvaccanti kāyena veyyāvaṭṭikakammaṃ karonti. Appaṭivānacittoti anukkaṇṭhitacitto. Yattha dinnaṃ mahapphalanti yasmim ṭhāne dinnaṃ mahapphalaṃ hoti, tattha dadeyya.

7. Bhojanasuttavaṇṇanā

37. Sattame āyuraṃ detīti āyudānaṃ deti. Vaṇṇanti sarīravaṇṇaṃ. Sukhanti kāyikacetasisukhaṃ. Balanti sarīrathāmaṃ. Paṭibhānanti yuttamuttappaṭibhānaṃ.

8. Saddhasuttavaṇṇanā

38. Aṭṭhame anukampantīti anuggaṇhanti. Khandhimāva mahādumoti khandhasampanno mahārukkho viya. Manorame āyataneti ramaṇīye samosaraṇaṭṭhāne. Chāyaṃ chāyatthikā yantīti chāyāya atthikāva chāyaṃ upagacchanti. Nivātavuttinti nīcavuttiṃ. Atthaddhanti kodhamānathaddhatāya rahitaṃ. Soratanti soraccena sucisīlena samannāgataṃ. Sakhilanti sammodakaṃ.

9. Puttasuttavaṇṇanā

39. Navame bhato vā no bharissatīti amhehi thaṇṇapāyanahatthapādavaḍḍhanādīhi bhato paṭijaggito amhe mahallakakāle hatthapādadhovana-nhāpanayāgubhattadānādīhi bharissati. Kiccaṃ vā no karissatīti attano kammaṃ ṭhapetvā amhākaṃ rājakulādīsū uppannaṃ kiccaṃ gantvā karissati. Kulavaṃso ciraṃ ṭhassatīti amhākaṃ santakaṃ khattavatthuhiraṇṇasuvanaṇṇādīṃ avināsetvā rakkhante putte kulavaṃso ciraṃ ṭhassati, amhehi vā pavattitāni salākabhattādīni anupacchinditvā pavattessati, evampi no kulavaṃso ciraṃ ṭhassati. Dāyajjaṃ paṭipajjissatīti kulavaṃsānurūpāya paṭipattiyā attānaṃ dāyajjārahaṃ karonto amhākaṃ santakaṃ dāyajjaṃ paṭipajjissati. Dakkhiṇaṃ anuppadassatīti pattidānaṃ katvā tatiyadivasato paṭṭhāya dānaṃ anuppadassati.

Santo sappurisāti imasmiṃ ṭhāne mātāpitūsu sammā paṭipattiyā santo sappurisāti veditabbā. Pubbe katamanussaranti mātāpitūhi paṭhamataraṃ katagunaṃ anussarantā. Ovādakārīti mātāpitūhi dinnassa ovādassa kattā. Bhataposīti yehi bhato, tesam posako. Pasaṃsiyoti diṭṭheva dhamme mahājanena pasaṃsitabbo hoti.

10. Mahāsālāputtasuttavaṇṇanā

40. Dasame mahāsālāti mahārukkhā. Sākhāpattapalāsena vaḍḍhantīti khuddakasākhāhi ca pattasaṅkhātena ca palāsena vaḍḍhanti. Araṇṇasminti agāmake padese. Brahāvaneti mahāvane aṭaviyaṃ. Sesam sabbattha uttānatthamevāti.

Sumanavaggo catuttho.

5. Muṇḍarājavaggo

1. Ādiyasuttavaṇṇanā

41. Pañcamassa paṭhame bhogānaṃ ādiyāti bhogānaṃ ādātabbakāraṇāni. Uṭṭhānavīriyādhigatehīti uṭṭhānasaṅkhātena vīriyena adhigatehi. Bāhābalaparicitehīti bāhubalena saṅcitehi. Sedāvakkhittehīti sedaṃ avakkhipetvā uppāditehi. Dhammikehīti dhammayuttehi. Dhammaladdhehīti dasakusalakammaṃ akopetvā laddhehi. Pīṇetīti pīṇitaṃ thūlaṃ karoti. Sesamettha catukkanipāte vuttanayeneva veditabbaṃ. Dutiyaṃ uttānatthameva.

3. Itṭhasuttavaṇṇanā

43. Tatiye āyusaṃvattanikā paṭipadāti dānasīlādikā puñṇapaṭipadā. Sesesupi eseva nayo. Atthābhisamayāti atthassa abhisamāgamaṇa, atthappaṭilābhenāti vuttaṃ hoti.

4. Manāpadāyīsuttavaṇṇanā

44. Catutthe uggoti guṇehi uggatattā evaṃladdhanāmo. Sālapupphakaṃ khādanīyanti catumadhurayojitena sālīpiṭṭhena kataṃ sālupupphasadisam khādanīyaṃ. Tañhi paññāyamānavanṭapattakesaram katvā jīrakādisambhārayutte sappimhi pacitvā sappiṃ vinivattetvā kolumbe pūretvā gandhavāsaṃ gāhāpetvā pidahitvā lañchetvā ṭhapitaṃ hoti. Taṃ so yāguṃ pivitvā nisinnassa bhagavato antarabhatte dātukāmo evamāha. Paṭiggahesi bhagavāti desanāmettaṃ, upāsako pana taṃ bhagavato ca pañcannañca bhikkhusatānaṃ adāsi. Yathā ca taṃ, evaṃ sūkaramaṃsādīnīpi. Tattha sampannakolanti sampannabadaraṃ. Sūkaramaṃsanti madhurarasehi badarehi saddhiṃ jīrakādisambhārehi yojetvā pakkaṃ ekasaṃvaccharikasūkaramaṃsaṃ. Nibbattatelaṃ vinivattitelaṃ. Nāliyasākanti sālīpiṭṭhena saddhiṃ madditvā jīrakādisaṃyutte sappimhi pacitvā catumadhurena yojetvā vāsaṃ gāhāpetvā ṭhapitaṃ nāliyasākaṃ. Netam bhagavato kappatīti ettha akappiyaṃ upādāya kappiyampi na kappatīti vuttaṃ, seṭṭhi pana sabbampi taṃ āharāpetvā rāsiṃ katvā yaṃ yaṃ akappiyaṃ, taṃ taṃ antarāpaṇaṃ pahīnitvā kappiyaṃ upabhogaparibhogabhaṇḍaṃ adāsi. Candanaphalakaṃ nātimahantaṃ dīghato aḍḍhateyyaratanaṃ, tiriyaṃ diyaḍḍharatanaṃ, sāravarabhaṇḍattā pana mahagghaṃ ahosi. Bhagavā taṃ paṭiggahetvā khaṇḍākhāṇḍikaṃ chedāpetvā bhikkhūnaṃ añjanapisanattāya dāpesi.

Ujjubhūtesūti kāyavācācittēhi ujukesu. Chandasāti pemena. Cattantiādīsu pariccāgavasena cattaṃ. Muttacāgatāya muttaṃ. Anapekkhacittatāya cittaṃ na uggahitanti anuggahitaṃ. Khettūpameti viruhanaṭṭhena khettsadise.

Aññataraṃ manomayanti suddhāvāsesu ekaṃ jhānāmanena nibbattaṃ devakāyaṃ. Yathādhīpāyoti yathājjhāsayo. Iminā kiṃ pucchati? Tassa kira manussakāle arahattatthāya ajjhāsayo ahosi, taṃ pucchāmīti pucchati. Devaputtapi arahattaṃ pattatāya taggha me bhagavā yathādhīpāyoti āha. Yattha yatthūpapajjati tīsu vā kulasampattīsu chasu vā kāmasaggesu yattha yattha uppajjati, tattha tattha dīghāyu yasavā hotīti. Pañcamaṃ catukkanipāte vuttanayeneva veditabbaṃ. Chaṭṭhasattamāni uttānatthāneva.

8. Alabbhanīyaṭhānasuttavaṇṇanā

48. Atṭhame alabbhanīyānīti aladdhabbāni, na sakkā labhituṃ. Ṭhānānīti kāraṇāni. Jarādhammaṃ mā jīrīti yaṃ mayhaṃ jarāsabhāvaṃ, taṃ mā jīratu. Sesapadesupi eseva nayo. Nacchādeyyāti na rucceyya. Abbuhīti nīhari.

Yatoti yasmiṃ kāle. Āpadāsūti upaddavesu. Na vedhatīti na kampati nānusocati. Atthavinicchayaññūti kāraṇatthavinicchaye kusalo. Purāṇanti nibbikāratāya porāṇakameva. Jappenāti vaṇṇabhaṇanena. Mantenāti mahānubhāvamantaparivattanena. Subhāsitenāti subhāsitaṭṭhānena. Anuppadānenāti satassa vā sahaṃsaṃ vā dānena. Paveṇiyā vāti kulavaṃsena vā, “idaṃ amhākaṃ paveṇiyā āciṇṇaṃ, idaṃ anāciṇṇa”nti evaṃ paveṇikaṭṭhānenāti attho. Yathā yathā yattha labhetha atthanti etesu jappādīsu yena yena yattha yattha ṭhāne jarādhammādīnaṃ ajjānatādiatthaṃ labheyya. Tathā tathā tattha parakkameyyāti tena tena tasmiṃ tasmiṃ ṭhāne parakkamaṃ kareyya. Kammaṃ daḷhanti vaṭṭagāmiṃkammaṃ mayā thiraṃ katvā āyūhitam, svāhaṃ idāni kinti karomīti evaṃ paccavekkhitvā adhivāseyyāti.

9. Kosalasuttavaṇṇanā

49. Navame upakaṇṇaketi kaṇṇamūle. Dummanoti duṭṭhumano. Pattakkhandhoti patitakkhandho. Pajjhāyantoti cintayanto. Appaṭibhānoti nippaṭibhāno hutvā. Sesam heṭṭhā vuttanayameva.

10. Nāradasuttavaṇṇanā

50. Dasame ajjhomucchitoti adhiomucchito gilitvā pariniṭṭhapetvā gahaṇasabhāvāya atirekamucchāya taṇhāya samannāgato. Mahaccā rājānubhāvenāti mahatā rājānubhāvena, aṭṭhārasahi senīhi parivārito mahatīyā rājiddhiyā pāyāsīti attho. Tagghāti ekaṃsatthe nipāto, ekaṃseneva sokasallaharaṇoti attho. Iti rājā imaṃ ovādaṃ sutvā tasmim̐ ṭhito dhammena samena rajjaṃ kāretvā saggaparāyaṇo ahosi.

Muṇḍarājavaggo pañcama.

Paṭhamapaṇṇāsakaṃ niṭṭhitaṃ.

ΠΑΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ ΓΙΑ ΑΥΤΗ ΤΗ ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

Η παρούσα μετάφραση αποτελεί μέρος του PaliVerse Project, της πρώτης πλήρους και ενιαίας αγγλικής μετάφρασης του Κανόνα Πάλι, μαζί με τα Σχόλια (Aṭṭhakathā) και τα Υποσχόλια (Ṭīkā) και συνοδεύεται από διαδραστικά εργαλεία μελέτης. Το PaliVerse είναι ένα έργο σε εξέλιξη. Οι μεταφράσεις που δημιουργούνται με τεχνητή νοημοσύνη βελτιώνονται συνεχώς μέσω αναθεωρήσεων και σχολίων από ειδικούς. Το παρόν κείμενο αποτελεί την πιο πρόσφατη μετάφραση κατά την ημερομηνία λήψης.

Ημερομηνία δημιουργίας PDF: 14 Σεπτεμβρίου 2026

ΠΩΣ ΝΑ ΠΑΡΑΘΕΣΕΤΕ ΤΗΝ ΠΗΓΗ

PaliVerse (2026). Σχόλια. Ο Κανόνας των Ομιλιών - Σχόλια. 4. Η συλλογή των αριθμημένων ομιλιών - Σχόλια. 05. Σχόλια για το βιβλίο των πέντε. 1. Η πρώτη πεντηκοντάδα έχει ανακτηθεί από το paliverse.org

© 2026 The PaliVerse Project · Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος
Κέντρο Μελέτης και Πρακτικής Βουδισμού Τεραβάδα
Αστική Μη Κερδοσκοπική Εταιρεία εγγεγραμμένη στην Ελλάδα
Το παρόν PDF μπορεί να διανέμεται ελεύθερα για σκοπούς μελέτης και πρακτικής.

PaliVerse.org